

Akdöl, S., (2023). Kitap Tanıtımı – Yeni Bir “Aşk”la:Hüsn ü Aşk Notları.
Yaz: Doğan, M., N., *Folklor Akademi Dergisi*. Cilt:6, Sayı:3, 1492 – 1495.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Received: 24.06.2023

Kabul / Accepted: 05.10.2023

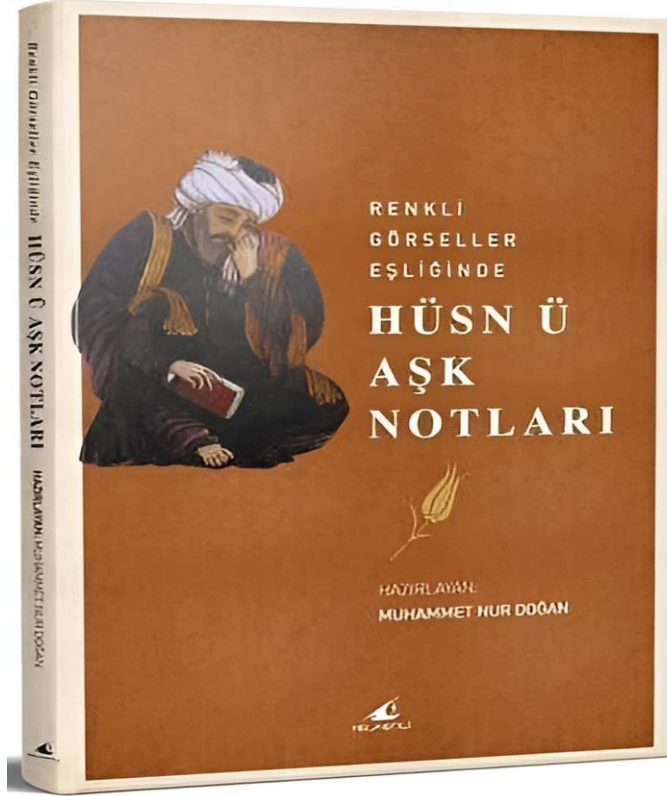
Kitap İnceleme / Book Review

YENİ BİR AŞK’LA: HÜSN Ü AŞK NOTLARI

Seyfeddin AKDÖL*

DOĞAN, M. N. (2022). *Renkli Görseller Eşliğinde Hüsn ü Aşk Notları*. İstanbul: Yelkenli Kitabevi, 227 sayfa.

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Çukurova Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Adana/Türkiye.
seyfeddinakdol@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6295-6994

XVIII. yüzyılda yaşayan Şeyh Galip¹ klasik Türk edebiyatının son dönemindeki önemli bir edebî şahsiyettir. Babası Mustafa Reşîd gibi Mevlevî olan şair, ilk eğitimini babasının yanında aldıktan sonra Hoca Neş'et'ten Farsça öğrenir. Döneminin Nâbî ve Nedîm tarzına yönelen şairlerinden ayrılarak kendi şiir anlayışına daha uygun bulduğu Sebki Hindî'yi benimser. Şevket-i Buharî'nin Farsça şiirlerinden etkilenir ve Osmanlı tezkire yazarlarınca kendisine 'Şevket-i Rûm' unvanı verilir. Gençlik çağında *Divan* tertip edip ardından 26 yaşında kendine haklı bir şöhret sağlayan *Hüsn ü Aşk* mesnevisini kaleme alır. Otuzlu yaşlarında Galata Mevlevihanesi şeyhliğine getirilen Şeyh Galip kırk iki yaşında vefat eder. Bilinen dört eseri içerisinde *Divan*'ı ve *Hüsn ü Aşk*'ı yoğun ilgi görür. *Divan*'ında aşk ve tasavvuf unsurlarını içeren beyitlerle beraber tarihî manzumeler de bulunur. Ancak bazı araştırmacılara göre edebiyat tarihinde ona asıl ününü kazandıran eser *Divan*'ı değil *Hüsn ü Aşk* mesnevisidir.²

Hicri 1197 (1782-1783) yılında sadece altı ay gibi kısa bir sürede yazılan *Hüsn ü Aşk* mesnevisi 2041 beyitten oluşur ve 'Hüsn ile Aşk' isimli karakterlerin aşk yolculuğunu anlatır. Şairin eserin telif sebebini anlattığı bölüme göre, bir sohbet meclisinde Nâbî'nin *Hayrâbâd*'ı kendi edebî değerinden daha fazla övgü alır. Bunun üzerine Şeyh Galip tenkitte bulunur ve sonrasında *Hüsn ü Aşk*'ı yazmaya karar verir. Eser, klasik bir mesnevîde bulunan mukaddime, hikâye ve hâtime bölümlerini içerir. Tahmîd, na't, mi'râciyye, Mevlânâ ve babası hakkında methiyye, sebeb-i te'lif, asıl hikâye, fahriyye, hatime ve farklı bölümlerdeki dört tardiyeden oluşur. Çeşitli Türk ve Fars şairlerince yazılan mesnevîlerle ortak yönleri olsa da edebî açıdan özgün ve estetik hüviyete sahip bir yapıttır. Şairin de "Esrârını *Mesnevî*'den aldım" mısrasıyla vurguladığı gibi, sadece Mevlânâ ve onun *Mesnevî*'si ayrıca önemli sayılabilir.

Bir yolculuk temelinde inşa edilen kurgunun beşerî aşktan ilahî aşka ve seyr ü sülûktan fantastik bir masalla poetik bir romana kadar geniş bir çağrışım alanı ve benzetme dünyası vardır. Eserin içeriği yanında dilinin girift, katmanlı ve sanatsal yönü ayrıca önemlidir. Sebki Hindî'nin anlamı yoğunlaştırıp dar bir kelime kadrosu ile ifade etme özelliği metin boyunca sürdürülür. Bütün bu yönleriyle edebî açıdan incelik ve zarafet yüklü bir eserdir.³

Hüsn ü Aşk mesnevisinin birçok yazma nüshası olup eser üç defa matbu olarak basılmıştır. Yeni Türk harfleriyle tam ve seçki hâlinde farklı kişilerce hazırlanmış yayımları mevcuttur. Bunların içerisindeki özellikle üç yayım klasik Türk edebiyatı araştırmacılarının sıklıkla kullandığı çalışmalardır. Birincisi Abdülbaki Gölpınarlı'nın (2020) ilk kez 1968 yılında yayımladığı eserdir. Diğerleri Orhan Okay ile Hüseyin Ayan'ın (2017) hazırladığı metindir. Mesnevinin son neşirini Muhammet Nur Doğan (2020) yapar. Ayrıca Ozan Yılmaz kısa dipnotlar ekleyip minyatürlerle süsleyerek neşreder (2018).⁴ Bütün bu neşirlerde bulunan dil içi çeviriye ek olarak Gölpınarlı ve Doğan eserlerine detaylı notlar eklemektedir.

Klasik Türk edebiyatı metinlerinin neşrinde günümüz okuyucusunun şairlerin hayal dünyasına girip metinle bağ kurabilmesi için "notlandırma" yapılması yararlıdır.⁵ Bu durumun gerekçesi için pek çok sebep olmakla birlikte temelinde "metni anlama güçlüğü" meselesi gelir. İlgili metinler Türk dilinde yazılmakla beraber yüzyılları aşan ve geniş bir coğrafyada yazılan bir edebiyat geleneğinin ürünüdür. Bu geleneğin yansımaları anlamak için belirli bilgi ve birikimine sahip olunmalıdır. Bu bilgi alanının çeşitliliği göz önüne alındığında uzman kişilerin hazırlayıp notlandığı çalışmaların önemi ortaya çıkacaktır. Her metni farklı bir şekilde notlandırma gerekliliği olabilir. Bununla beraber özellikle klasik Türk edebiyatının benzetme dünyası, edebî sanatları, terim ifadeleri ve dinî ibarelerin notlarla açıklanması okuyucuya yardımcı olacaktır.

Hüsn ü Aşk neşirlerinde ilk notlandırma Gölpınarlı'nın iki farklı eserinde "açılama" ve "notlar" başlıkları altında uygulanır. Açılama başlıklı ek bölüm 47 sayfalık bir hacimdedir (2020: 323-370); *Divan*'ın da notlandırıldığı diğer bölümde ise 132 nota yer verilir ve 21 sayfadır (1971: 219-240). Not ekleyen diğer bir araştırmacı olan M. Nur Doğan, eserin yeni baskılarında notlarının sayısını artırır. Örneğin 2006 yılındaki ilk baskıda 460 dipnot bulunurken 2020 yılındaki 8. baskıda 597 dipnot vardır. Böylece çalışma yeni notlarla zenginleştirilir ve metnin daha ayrıntılı şekilde açıklanması sağlanır.

Geleneksel metin şerhinin önemli temsilcilerinden Doğan⁶, üniversitelerde verdiği metin şerhi derslerinin yanı sıra *Fatih Divanı ve Şerhi* ile *Şiiristan (İzahlı ve Şerhli Divan Şiiri Antolojisi)* adlı eserlerin yazarıdır. Bu yazıya konu olan eseri ise *Hüsn ü Aşk* neşirlerinde dipnot olarak verilen açıklamaların tekrar gözden geçirilip bir kitap şeklinde yayımlanmış hâlidir. Eser incelendiğinde Doğan'ın hazırladığı *Hüsn ü*

Aşk'ın 2020 basımındaki dipnotlarla *Hüsn ü Aşk Notları* eseri arasında değişiklikler görülmektedir. *Hüsn ü Aşk*'ın dipnotlarındaki bazı bilgiler yenilenirken bazı dipnotlara yeni eserde yer verilmez. Sözgelimi 108 dipnota yeni bilgiler ile örnek beyitler eklenir ve 106 dipnot çıkarılır. Ayrıca mesnevideki 52 ve 1491. beyitlere ilk defa not eklenir. İlâveten dipnotlarda dil içi çevirisi verilmeyen beyitlerin çevirisi yapılır.

Doğan'ın hazırladığı “*Hüsn ü Aşk Notları*” isimli eser ön söz (9-12), görsellerle zenginleştirilmiş *Hüsn ü Aşk* notları (15-221) ve kaynakça (222-227) bölümlerinden oluşur. Ön söz bölümünde mesnevinin Sebki-i Hindî ile ilişkisi üzerinde durulup beyitlerin neden açıklanmaya ihtiyacı olduğu sorusuna cevap verilir. Araştırmacının alan bilgisi yanında beyitleri bir şair gözüyle de incelediği vurgulanır. Yirmi yıllık emek mahsulü neşirdeki dipnotların bağımsız olarak ayrıca basıldığı ve bu dipnotların bir ‘şerh’ niteliği taşıdığı aktarılır. Eserde 215 farklı görselin kullanıldığı ifade edilir.

Eserin ana bölümü olan notlar kısmında 483 beytin açıklaması mevcuttur. Bu beyitler sıklıkla tek tek ele alınır, bununla beraber iki, üç ve dört beyte birlikte yer verildiği örnekler de vardır. Her beyitten sonra okuyucunun anlamasını kolaylaştırmak için sözcüğü sözcüğüne bir çeviriden ziyade anlamı genişletilmiş bir dil içi çeviri verilir. Ardından genellikle bir veya iki paragrafla sınırlı olan ancak 442. beytin açıklaması gibi üç sayfaya kadar da ulaşabilen açıklamalar kısmına yer verilir.

Beyit açıklamalarında metin şerhlerinde üzerinde durulan temel hususlardan edebî sanatlar ihmal edilmez. Telmih ve teşbihe sıkça atıf yapılması hem şair hem de araştırmacının bu sanatlara ayrıca önem verdiğini ortaya koyar. Bu iki sanat dışında hüsn-i ta'lil, iham, iktibas, leff ü neşr, mübalağa, teşhis, tezat ve tevirye sanatlarına da yer verilir. Ancak okuyucu kitlesinin alanla ilgisi düşünülerek ve bilgili olduğu farz edilerek bütün edebî sanatlar doğrudan gösterilmez.

Geçmişte hazırlanmış dil içi çevirilerdeki yanlışlar ispatlarıyla çalışmada ortaya konulur. Ek olarak bazı yerlerde anlam bütünlüğünü sağlamak için açıklaması yapılmayan beyitlere kısaca değinilir. Farklı şairlerinden beyit örnekleri verilmesi açıklama yapılırken izlenen bir diğer yöntemdir. Verilen örneklerle mesnevideki hayalin daha kolay anlaşılması sağlanır. Ayrıca sadece divanlardan değil Evliyâ Çelebi'nin eserinden de alıntılar yapılarak “Telli kurşun” ve “İşidir revanî” gibi ifadelerin anlamı üzerinde daha açıklayıcı bilgiler sunulur. Eseri zenginleştiren ve benzer çalışmalarda bir model olmasını sağlayacak ana unsur ise renkli görsellerin kullanımınıdır.

Kitap, öncelikle Sebki-i Hindî'nin kapalı dünyasına görsel unsurlar yardımıyla girmek ve *Hüsn ü Aşk*'ı anlamak için bir giriş eseri olarak değerlendirilebilir. Eserde şerh niteliğindeki bir kitaba görsellerin eklenmesinin önemli olduğu ortaya konulur. İlgili görsellerin seçimi, sayfadaki konumu ve metinle ilişkisine nasıl dikkat edilmesi gerektiği uygulamalı olarak gösterilir. Örneğin 238. beyitte kullanılan Hint kumaş ve Halep bezi görselleri ile altına eklenen açıklama okuyucu için faydalıdır. 1025. beyitteki ok ve yay görselinin altına eklenen “ağız: yay; ağızdan çıkan sözler: ok” ifadesi bir ağız görseli yerine benzetilenini ekleyip yazılı şekilde ifade etme yönünden oldukça isabetlidir. Son olarak kaynakça bölümüne bakıldığında eserin yeni çalışmalarıyla desteklendiği görülmektedir.

Hüsn ü Aşk üzerine uzun seneler mesai harcayan ve zaman içinde çalışmalarını olgunlaştıran Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan'ın bu eseri; ilgili eserin anlaşılması ve Sebki-i Hindî hususunda sadece Türk dili ve edebiyatı bölümü öğrencileri ve akademisyenleri için değil, klasik Türk edebiyatına ilgi duyan herkes için önemli bir kaynaktır. Görsellerle zenginleştirilen anlatımıyla üzerinde önemle durulan bir konu olan metin şerhi meselesine de yönetsel bir katkı sağlamaktadır.

Sonnotlar

¹ Şeyh Galip ve eserleri üzerine yapılan çalışmaların genel bir değerlendirme ve künyeleri için bk.: Doğan, 2007: 389-400; Sinan, 2007: 565-586 ve Koncu vd., 2016: 457-489.

² Hayatı, eserleri ve edebî kişiliği hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Gölpmarlı, 1971: I-VI; Gölpmarlı, 2020: VII-XXXVI; Horata, 2019: 88-93; Kalkışım, 2010: 54-57; Usluer, TEİS (Şeyh Gâlib, Mehmed) maddesi.

³ Eserin özeti ve ayrıntılı bilgi için bk.: Gölpmarlı, 1971: 103-116;

Gölpınarlı, 2020: XXXVII-LVIII; Horata, 2019: 187-190; Okçu, 1999: 29-31; Mum, TEES (Hüsn ü Aşk (Şeyh Gâlib) mad.

⁴ *Hüsn ü Aşk*'ın yayımlarına yönelik detaylı bir araştırma için bk.: Gözیتok, 2020a: 263-288. Eserin müsvedde nüshasından yola çıkılarak *Hüsn ü Aşk*'ın yazım serüvenine ve Ş. Galip'in poetikasına dair ufuk açıcı bir çalışma için bk.: Gözیتok, 2020b: 531-562.

⁵ Notlandırma işleminin neden ve nasıl yapılacağı hakkında ayrıntılı bilgi için bk.: Tekin, 2018: 95-125; Kaçar, 2022:121-151.

⁶ M. Nur Doğan'ın hayatı ve çalışmaları için bk.: Şentürk, 2019: 1-46.

Kaynaklar

DOĞAN, A. (2007). "Eski Türk Edebiyatı'nda Hüsrev ü Şirin ve Hüsn ü Aşk". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.5, S.9, 389-400.

DOĞAN, M. N. (2006). *Hüsn ü Aşk*. İstanbul: Yelkenli Kitabevi.

DOĞAN, M. N. (2020). *Hüsn ü Aşk* (8. Baskı). İstanbul: Yelkenli Kitabevi.

GÖLPINARLI, A. (1971). *Şeyh Galib Divanı'ndan Seçmeler*. İstanbul: Millî Eğitim Basımevi.

GÖLPINARLI, A. (2020). *Hüsn ü Aşk* (11. Baskı). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

GÖZİTOK, M. A. (2020a). "Yazımdan Yayıma Hüsn ü Aşk'ın Serencâmı– I". *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, C.60, S.1, 263-288.

GÖZİTOK, M. A. (2020b). "Yazımdan Yayıma Hüsn ü Aşk'ın Serencâmı– II". *Türkiyat Mecmuası*, C.30, S.2, 531-562.

HORATA, O. (2019). *Has Bahçede Hazan Vakti XVIII. Yüzyıl Son Klasik Dönem Türk Edebiyatı* (3. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.

KAÇAR, M. (2022). "Diliçi Çeviride "Notlandırma" Üzerine". *Teoriden Pratiğe Türk Edebiyatında Diliçi Çeviri*. İstanbul: Ketebe Yayınevi.

KALKIŞIM, M. M. (2010). "Şeyh Galib". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C.39, 54-57.

KONCU, H. vd. (Haz.) (2016). *Eser-i Aşk Şeyh Gâlib Hakkında Makaleler ve Bibliyografya*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

MUM, C. "Hüsn ü Aşk (Şeyh Gâlib)". *Türk Edebiyatı Eserler Sözlüğü*, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/husn-u-ask-seyh-galib> (Erişim: 23.05.2023).

OKAY, O. ve AYAN, H. (2017). *Hüsn ü Aşk* (10. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

OKÇU, N. (1999). "Hüsn ü Aşk". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. C.19, 29-31.

SİNAN, B. (2007). "Necâtî Bey ve Şeyh Gâlib Literatürü". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, C.5, S.10, 565-586.

ŞENTÜRK, A. A. (2019). "Prof. Dr. Muhammet Nur Doğan'ın Hayatı ve Eserleri". *Eski Türk Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, C.2, S.1, 1-46.

TEKİN, G. A. (2018). "Eski Türk Edebiyatı Metinlerinin Bugünkü Türkçeye Açılmalarıyla Çevrilmesinin Gerekliliği Üzerine [Ali Şir Nevâî'nin Beyitleriyle]". *Leylâ ve Mecnûn Makaleler*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

USLUER, F. "Şeyh Gâlib, Mehmed". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/seyh-galib-mehmed> (Erişim: 23.05.2023).

YILMAZ, O. (2018). *Hüsn ü Aşk*. İstanbul: Kapı Yayınları.